

УДК 343.98

DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2023.2.57>

Дмитро Валерійович Климчук,

Харківський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр Міністерства внутрішніх справ України, відділ вибухотехнічних та пожежотехнічних досліджень (начальник);

 <https://orcid.org/0009-0007-6878-2968>,
e-mail: klimchuk_dv@ukr.net;

Степан Васильович Ігнатов,

Харківський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр Міністерства внутрішніх справ України, відділ вибухотехнічних та пожежотехнічних досліджень (судовий експерт-вибухотехнік);

 <https://orcid.org/0000-0001-7856-5448>,
e-mail: stepan.ignatov1226@gmail.com

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ КОНЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ СУДОВИХ ЕКСПЕРТІВ

Визначено актуальність вдосконалення підготовки для підвищення продуктивності роботи фахівців експертних установ. Проаналізовано світовий досвід застосування концентрованого навчання в загальноосвітньому науковому процесі. Досліджено структуру концентрованого навчання як технології педагогічного процесу. Розглянуто особливості застосування елементів технології концентрованого навчання в підготовці та практичній діяльності судових експертів в Україні. Проаналізовано чинну систему підготовки судових експертів в Україні та узагальнено питання їхньої професійної підготовки. Розглянуто переваги та недоліки застосування технології концентрованого навчання в експертній практиці. Доведено, що компоненти цієї технології можуть бути корисними для підвищення ефективності підготовки та подальшої діяльності.

Ключові слова: *судова експертиза, професійна підготовка судових експертів, концентроване навчання, педагогічні технології.*

Оригінальна стаття

Постановка проблеми

З моменту повномасштабного російського вторгнення в Україну значно збільшилася кількість експертних досліджень за певними видами судових експертиз, а саме: криміналістичних (балістична і вибухотехнічна), інженерно-технічних (будівельно-технічна, пожежно-технічна), економічних та ін. Але водночас відбулося об'єктивно обґрунтоване зменшення кількості судових експертів. У зв'язку із цим

особливо гостро постало питання пришвидшення підготовки таких фахівців та інтеграції їх до робочого процесу.

Вищезазначені події збігаються зі становленням в Україні системи освіти, орієнтованої на входження в західно-європейський освітній простір, що супроводжується істотними змінами в педагогічній теорії та практиці навчально-виховного процесу, спрямованими на збагачення змісту освіти. Нагальною потребою стає вирішення педагогічних проблем з акцентом на індивідуалізацію освітніх програм.

Стан дослідження проблеми

Дослідженню питань застосування технологій навчання в освіті присвячено праці багатьох учених. В Україні педагогічну складову методу концентрованого навчання розглядали Т. С. Бондаренко [1], А. С. Нікуліна, В. М. Молчанов, Н. В. Верченко, Ю. І. Торба [2]. Однак цій технології не приділялося достатньої уваги, вона застосовувалась епізодично, без набуття практичного впровадження. В Україні технологія концентрованого навчання всебічно використовувалася в Українській інженерно-педагогічній академії [3].

Загальним питанням професійної підготовки судових експертів в Україні приділялась увага у працях таких науковців, як А. М. Головченко [4], Н. М. Ткаченко [5], Н. І. Клименко, В. К. Стринжа [6], В. М. Шерстюк [7], В. М. Бараняк [8], А. Ф. Кофанов [9], С. О. Стрілець, Р. В. Кузнецов [10], І. А. Петров, О. П. Снігерьев [11], Н. В. Кісіль [12], однак не всі питання професійної підготовки експертів були досліджені. Питання концентрованого навчання не розглядалось взагалі.

Мета і завдання дослідження

Мета статті полягає в обґрунтуванні та систематизації теоретичних знань щодо використання концентрованого навчання в межах спеціалізованого педагогічного процесу підготовки судових експертів різних галузей знань, встановлення можливості застосування концентрованого навчання протягом робочого процесу проведення експертиз.

Завданням статті є вирішення проблеми прискорення професійної підготовки та збільшення продуктивності судових експертів шляхом застосування в експертній практиці технології концентрованого навчання.

Наукова новизна дослідження

Запропоновано механізм упровадження технології концентрованого навчання в процес професійної підготовки експерта після здобуття експертної спеціальності та під час процесу виконання експертиз шляхом впровадження «тимчасової спеціалізації».

Виклад основного матеріалу

Система підготовки судових експертів вимагає адаптації до світових наукових тенденцій у галузі педагогіки. Вищезазначені фактори потребують упровадження та застосування інноваційних методів підготовки і перепідготовки таких фахівців. Ми пропонуємо розглянути можливості використання методу концентрованого навчання в підготовці і практичній діяльності судового експерта.

Під концентрованим навчанням розуміють такий спеціально організований його процес, який дає можливість засвоїти більшу кількість навчального матеріалу не за рахунок збільшення навчального часу, а завдяки кращому впорядкуванню навчальної інформації та впровадженню іншого режиму проведення занять. У закладах освіти такий підхід використовують тимчасово (періодично) як альтернативу багатопредметному навчання, що сприяє більш ефективному формуванню знань і навичок за рахунок певної роздробленості процесу пізнання й калейдоскопічності відчуттів та вражень суб'єктів навчання.

У науці визнано, що концентроване навчання є складовою інтенсивного навчання, а інтенсивне навчання – продуманим синтезом розподіленого й концентрованого навчання. У такий спосіб поняття «концентроване навчання» є більш вузьким, аніж поняття «інтенсивне навчання». Поняття «концентрація» має два значення, оскільки, з одного боку, це процес насичення (згущення), а з іншого – ступінь насичення (згущення).

В основі концентрованого навчання лежить подолання багатопредметності навчального дня й навчального тижня; одноразова тривалість вивчення предмета або навчальної дисципліни; безперервність процесу пізнання і його цілісність (починаючи з первинного сприйняття й закінчуючи формуванням умінь); наявність сприятливих умов для інтеграції теорії та практики, синтезу знань та умінь, співробітництва всіх учасників навчального процесу; застосування системи форм, методів і засобів навчання, що адекватно реалізують цілісний процес пізнання.

До навчального процесу належить матеріал, що може вирізнятися різним ступенем подрібненості й зв'язку (узагальнення). Під таким навчальним матеріалом ми розуміємо спеціальним чином структуровану (узагальнену) і впорядковану інформацію, що передається судовому експерту (стажисту). Під концентрацією навчального матеріалу варто розуміти процес упорядкування (структурування, узагальнення) навчальної інформації та розподілу її в часі. Щодо експертної діяльності, то це план підготовки судового експерта за певною спеціальністю. Педагогічна наука, застосувавши термін «технологія» (у значенні певної низки операцій, спрямованих на досягнення мети або завдання

поза сферою матеріального виробництва), фактично підштовхнула до застосування загальнопедагогічних методів у специфічних галузях освіти.

Зміст і призначення будь-якої педагогічної технології – оптимізувати навчальний процес, виключити з нього всі види операцій, які не є необхідними для отримання результату.

Використання технологій є головним ресурсом, що дозволяє знизити витрати на ефективність навчального процесу. Аналіз освітніх процесів показує, що педагогічні технології є складовою частиною соціальних технологій, оскільки відбуваються в системі, яка так само є соціальною.

Незважаючи на різні наукові підходи, педагогічні технології базуються на теоріях психодидактики, соціальної психології, кібернетики, управління й менеджменту. Отже, зародження ідеї технології педагогічного процесу пов'язане насамперед з упровадженням досягнень науково-технічного прогресу в різних галузях теоретичної та практичної діяльності. Таким чином, застосування технологічного підходу дозволяє використовувати метод концентрованого навчання й у професійній підготовці судових експертів.

Сьогодні методом концентрованого навчання послуговуються в підготовці кандидатів на здобуття кваліфікації судового експерта. Навчальний план підготовки фахівця (стажера) організований таким чином, щоб процес навчання відбувався як шляхом розподілення за темами, так і шляхом логічного поєднання занять, уникаючи в такий спосіб розосередженості. Проте слід зауважити, що процес підготовки судових експертів не закінчується на присвоєнні кваліфікації за певною спеціальністю та отриманні свідоцтва. Підготовка судового експерта є процесом безперервним, наполегливим, що потребує значної концентрації матеріалу. Від кандидата вимагається висока розумова активність у процесі засвоєння знань. На жаль, сьогодні процес безперервного вдосконалення знань фахівців, які вже здобули експертну спеціальність, фактично зводиться до самопідготовки. Розосереджуючи увагу на різних об'єктах та явищах, експерт не отримує повноти й системності знань щодо кожного об'єкта. Натомість він одержує уривчасті відомості, які подекуди не становлять цілої картини.

Для експертології найбільш значущим висновком є те, що наука педагогіка, створюючи технологію концентрованого навчання, від самого початку визначала її як загальнодоступний інструмент, що може застосовуватися під час підготовки фахівців у різноманітних галузях людської діяльності.

Пропонуємо більш детально розглянути, як окремі елементи концентрованого навчання можуть бути застосовані в експертній

підготовці та практичній діяльності. Переважна більшість експертних спеціальностей має кінцеву кількість об'єктів дослідження (наприклад, за експертною спеціальністю 5.2 «Дослідження вибухових пристроїв, слідів та обставин вибуху» вибухові пристрої мають кінцеву кількість) та перелік питань, що можуть бути вирішені. З наведеного випливає, що практичну частину навчання, яке відбувається вже під час безпосереднього виконання експертиз, можна концентрувати уведенням «тимчасової спеціалізації». Під «тимчасовою спеціалізацією» слід розуміти доручення одному експерту виконати експертні завдання, що вимагають дослідження одного виду об'єкта (типу об'єкта), з метою вирішення однотипних питань із поступовим розширенням переліку питань, які вирішуються при дослідженні об'єкта, і подальшим переходом до вирішення іншого, більш складного виду завдань, наприклад від ідентифікаційних до ситуаційних.

До недоліків такого методу можна віднести відсутність законодавчого підґрунтя «тимчасової спеціалізації», адже не передбачено розподіл експертиз, виходячи з їх складності, а також досвіду експерта, та додаткове навантаження на інших співробітників відділу, що пов'язане з перерозподілом експертного навантаження. Так само серед переваг такого методу можна виокремити:

- пришвидшення процесу інтеграції нових працівників до процесу виконання експертиз;
- подолання страху за рахунок періодичного виконання доволі типізованих дій;
- опанування конструкцією чи властивостями певних об'єктів дослідження (наприклад, певного типу бойових припасів);
- збільшення кількості виконаних експертних досліджень без втрати їхньої якості.

Висновки

Незважаючи на труднощі, що виникають при застосуванні концентрованого навчання у практичній підготовці та діяльності судових експертів, такий спосіб застосовується та дозволяє підготувати фахівця високого рівня з вичерпними знаннями, здатного якісно досліджувати об'єкти і вирішувати весь спектр експертних завдань, передбачених його спеціальністю, зі швидкістю, якої вимагають сучасні умови діяльності.

Список бібліографічних посилань: 1. Бондаренко Т. С. Використання методу занурення в умовах формування інформаційного навчального середовища // Науково-практична конференція науково-педагогічних працівників, науковців, аспірантів та співробітників академії (м. Харків, 2013 р.): зб. тез доп. / Укр. інж.-пед. акад. Харків, 2013. С. 37–38.
2. Молчанов В. М., Верченко Н. В., Торба Ю. І. Основні аспекти

педагогіки профтехосвіти : навч. посіб. Донецьк : ДПО ІПП, 2006. С. 243–247. **3.** Бакатанова В. Б., Ігнатів С. В. Проблеми застосування технології концентрованого навчання у вищій освіті. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2017. Вип. 56–57. С. 75–82. **4.** Головченко Л. М. Проблемные вопросы подготовки и повышения квалификации судебных экспертов в Украине. *Криміналістика і судова експертиза*. 2016. Вип. 61. С. 44–51. **5.** Ткаченко Н. М. Удосконалення професійної підготовки судового експерта – важливий фактор розвитку експертної дидактики. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2018. Вип. 18. С. 203–214. **6.** Клименко Н. И., Стринжа В. К. К вопросу о подготовке судебных экспертов. *Криминалистика и судебная экспертиза*. 1989. Вип. 39. С. 24–28. **7.** Шерстюк В. М. Організаційно-правові та морально-психологічні засади судово-експертної діяльності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2007. 21 с. **8.** Бараняк В. М. Проблеми підготовки судових експертів у вищих навчальних закладах України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2014. № 801. С. 229–233. **9.** Кофанов А. В. Деякі аспекти проблематики підготовки експертів, їх взаємодії з керівництвом та оцінки проведених ними досліджень. *Криміналістичний вісник*. 2013. № 2 (20). С. 107–115. **10.** Стрілець С. О., Кузнецов Р. В. Шляхи вдосконалення підготовки та підвищення кваліфікації судових експертів експертної служби МВС. *Молодий вчений*. 2020. Вип. 8. С. 236–241. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-9-85-51>. **11.** Петров І. А., Снігерьев О. П. Шляхи вдосконалення системи підготовки судових експертів в Україні // Актуальні питання судової експертизи та криміналістики : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 95-річчю створення Харків. наук.-дослід. ін-ту судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса (м. Харків, 10–11 жовт. 2018 р.) / М-во юстиції України, Харків. наук.-дослід. ін-т судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса. Харків : Право, 2018. С. 17–20. **12.** Кісіль Н. В. Підготовка судових експертів: сучасні підходи та можливості підвищення ефективності // Проблеми теорії та практики судової експертизи з питань інтелектуальної власності («Крайневські читання») : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 24 груд. 2020 р.) / за ред. О. В. Скрипнюка, В. Л. Федоренка. Київ : Ліра, 2020. С. 179–185.

Надійшла до редколегії 24.04.2023

Прийнята до опублікування 30.05.2023

Klymchuk D. V., Ihnatov S. V. Application of concentrated learning technology in the professional training of forensic experts

The relevance of improving training to increase the productivity of experts in expert institutions has been emphasised. The world experience of applying concentrated learning in the general scientific process has been analysed. The structure of concentrated learning as a

technology of the pedagogical process, as well as the resources that can be released to increase the productivity of learning through the use of concentrated learning technology, have been studied. The system of forensic experts' training in Ukraine and the issues of professional training of forensic experts have been analysed and summarised. On the basis of the analysis, the features of application of the concentrated learning technology elements in the training and practical activities of forensic experts in Ukraine have been considered.

The problematic issues of integrating forensic experts who have just obtained a qualification in a certain expert speciality into the work process and their further professional development have been highlighted. The advantages and disadvantages of using the technology of concentrated training in expert practice have been considered. The mechanism of its application in expert practice through the introduction of temporary specialisation has been added to the basic general pedagogical technology. The term "temporary specialisation" has been introduced and its interpretation provided. The advantages and disadvantages of temporary specialisation from the point of view of the expert and the organisational structure (laboratory, department, sector, etc.) of the expert institution, which includes a forensic expert, have been considered. It has been proved that the components of the concentrated learning technology may be useful for increasing the efficiency of training of forensic experts, their further professional development and improving the productivity of the organisational structure of an expert institution which includes a forensic expert.

Key words: forensic examination, professional training of forensic experts, concentrated training, pedagogical technologies.

